

راهکارهای امیدافزایی در جامعه با تأکید بر شرایط جنگی

حجت‌الاسلام والمسلمین علیرضا انصاری*

اشاره

جنگ‌ها از دشوارترین شرایطی هستند که جوامع با آن روبرو می‌شوند؛ به گونه‌ای که زندگی روزمره مردم در این دوران به شدت تحت تأثیر تنش‌ها، نابسامانی‌ها و ناامیدی‌ها قرار می‌گیرد. جنگ دوازده‌روزه نیز چالشی برای جامعه ایران به شمار می‌رود. در چنین برهه‌ای، امید نه تنها به معنای بهبود وضعیت، بلکه به معنای حفظ روحیه استقامت و تاب‌آوری در برابر مشکلات و ناملایمات است. این احساس نه تنها به فرد کمک می‌کند با چالش‌ها روبرو شود، بلکه توانایی جامعه را نیز برای ادامه زندگی تقویت می‌کند. این نوشتار به بررسی راهکارهایی برای افزایش امید در جامعه می‌پردازد.

الف) اهمیت و بایستگی امید

«امیدم دریچه‌ای رو به روشنایی و نیروی محرک زندگی انسان است. این احساس دل‌نشین، همانند فانوسی در دل شب‌های تاریک، انگیزه می‌بخشد تا در کوران چالش‌ها و سختی‌ها، گام‌های استوار برداریم. چالز هادون اسپرجن می‌گوید: «امید مانند ستاره است. در آفتاب تابان دیده نمی‌شود؛ فقط در شب‌های تاریک و سخت است که کشف می‌شود». بنابراین امید سرمایه‌ای است که به کمک آن می‌توان از وضع کنونی به آینده‌ای بهتر رسید. خداوند متعال در قرآن کریم، امیدواری را موهبتی الهی می‌داند و با مقایسه میان مؤمنان و کفار می‌فرماید هم شما از طرف دشمن به رنج می‌افتید و هم دشمن از طرف شما به رنج می‌افتد و از این حیث مساوی هستید؛ اما برتری امیدبخش جبهه شما در مقابل دشمن این است که خدا به شما وعده پیروزی داده است، در حالی که همواره به جبهه مخالف شما وعده هلاکت و انقراض داده است: «وَلَا

* نویسنده و پژوهشگر.

تَهْنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَ تَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ...»^۱

از سوی دیگر، خداوند یأس را نکوهش کرده است و می‌فرماید: «وَلَا تَيْأَسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَيْأَسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ»^۲؛ چراکه جز مردم کافر از رحمت خدا مأیوس نمی‌شوند.

مولوی نیز می‌سراید:

انبیا گفتند نومیدی بد است فضل و رحمت‌های باری، بی‌حد است^۳

در روایات هم بر امیدواری تأکید شده است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «امید و آرزو، رحمتی برای امت من است. اگر آرزو نبود، هیچ مادری فرزندش را شیر نمی‌داد و هیچ باغبانی درختی نمی‌نشاند»^۴. امام علی علیه السلام نیز می‌فرماید: «الْأَمَلُ رَفِيقٌ مُؤْنِسٌ»^۵. در مقابل ناامیدی، گناه است؛ همان‌گونه که امام صادق علیه السلام فرمودند: «مِنْ أَكْبَرِ الْكَبَائِرِ عِنْدَ اللَّهِ الْيَأْسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ وَ الْقُنُوطُ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ: از بزرگ‌ترین گناهان کبیره نزد خدا، ناامیدی از رحمت و نیکی خداست»^۶.

ب) راهکارهای امیدافزایی

برای افزایش امید در جامعه راهکارهایی وجود دارد که در ادامه به مواردی اشاره می‌شود.

۱. اعتقاد به خدا و معاد

ایمان به خدا یکی از مؤثرترین روش‌ها برای امیدافزایی در جامعه است. سرچشمهٔ امید در زندگی، تکیه‌گاه مطمئن فرد است و ناامیدی زمانی بروز می‌کند که انسان از چنین تکیه‌گاهی محروم باشد و چشم‌انداز روشنی پیش‌روی خود نداشته باشد؛ از این‌رو انسان‌هایی که به خدا

۱. «و در تعقیب و جستجوی دشمن سستی نکنید. اگر شما [در رویارویی با دشمن] درد و رنج می‌بینید، آنان نیز چون شما درد و رنج می‌بینند و شما چیزی را [چون پیروزی و پاداش] از خدا امید دارید که آنان امید ندارند» (نسا: ۱۰۴).

۲. یوسف: ۸۷؛ ر.ک به: عبدعلی بن جمعه حویزی، تفسیر نور الثقلین، ج ۲، ص ۴۵۵.

3. <https://gowhar.in.ir/gowhar/8315>

۴. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۷۴، ص ۱۷۳.

۵. علی بن محمد لثی واسطی، عیون الحکم و المواعظ، ص ۲۹.

۶. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۵۴۵.

ایمان دارند، هرگز اجازه نمی‌دهند ناامیدی در دلشان راه یابد و شکست در مسیر، حرکتشان را متوقف نمی‌کند. شهید مطهری در این باره می‌نویسد: «ایمان است که منبع امید و رجاست. ایمان است که توکل و اعتماد و امیدواری می‌آورد. آدم با ایمان هیچ‌گاه خودش را تنها و بدون مددکار و بی‌غم‌خوار نمی‌بیند و همیشه در نماز می‌گوید: خدایا، تو را می‌پرستیم و از تو مدد می‌طلبیم».^۱

بر این اساس، ایمان به خدا در ایجاد امید در شرایط بحرانی و جنگ‌ها نظیر جنگ ایران و اسرائیل، نقش بسیار مهمی ایفا می‌کند. بسیاری از افراد در جنگ‌ها به دعا و راز و نیاز با خدا می‌پردازند که این عمل می‌تواند امید به آینده را تقویت کند. خداوند متعال در قرآن کریم، از ایمان در جایگاه عامل پیروزی اهل ایمان در نبرد با دشمنان یاد می‌کند؛ چراکه انسان مؤمن به نصرت الهی امیدوار است: «لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ»^۲ طبرسی ذیل این آیه می‌نویسد: «لقد نصرکم الله ... لام در اینجا لام قسم است و گویی خدای تعالی سوگند خورده که مؤمنان را در موارد بسیاری یاری کرده و با وجود ضعف و تعداد اندک، آنان را بر دشمن پیروز گردانیده است. این سخن به منظور تشویق آنان است تا در قبال فرمان‌برداری از خدا، به خاندان و نزدیکان خود پایبند نشوند و دل‌ها را به سوی خداوند عزوجل متوجه سازند».^۳

امام علی علیه السلام درباره امید به خدا فرموده است: «اجْعَلُوا كُلَّ رَجَائِكُمْ لِلَّهِ وَلَا تَرْجُوهُ أَحَدًا سِوَاهُ فَإِنَّهُ مَا رَجَا أَحَدٌ غَيْرَ اللَّهِ إِلَّا خَابَ: تمام امید خود را برای خدای سبحان بگردانید و به کسی غیر از او امید نداشته باشید که هر کس به غیر خدا امید بندد، ناامید شود».^۴ بنابراین هر اتفاقی که در زندگی می‌افتد، حواسمان باشد دو طناب اصلی زندگی را رها نکنیم: «ایمان» و «امید».

باور به معاد و اینکه مرگ پایان نیست، می‌تواند موجب استقامت انسان‌ها در مواجهه با خطرات و چالش‌ها شود؛ برای مثال در جنگ تحمیلی ایران و عراق، اعتقاد به جهاد و شهادت برای بسیاری از رزمندگان، عامل انگیزشی اساسی بود. بسیاری از رزمندگان با ایمان به اینکه فداکاری آنها در راه خدا نه تنها در این دنیا بلکه در آخرت نیز پاداش خواهد داشت، به جبهه رفتند. در شرایط جنگی مانند وضعیت جنگ ایران و اسرائیل نیز اعتقاد به زندگی پس از مرگ

۱. مرتضی مطهری، مجموعه آثار، ج ۲۲، ص ۱۴۶.

۲. توبه: ۲۵.

۳. فضل بن حسن طبرسی، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۷.

۴. علی بن محمد لثی واسطی، عیون الحکم و المواعظ، ص ۸۹.

می‌تواند عاملی کلیدی در تقویت امید انسان‌ها باشد. در قرآن نیز به نقش آخرت‌گرایی در ایجاد امید اشاره شده است؛ چنان‌که مؤمنان به امید رفتن به بهشت استقامت می‌کنند: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَكْفَأُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ: به یقین کسانی که گفتند پروردگار ما خداوند یگانه است، سپس استقامت کردند، فرشتگان بر آنان نازل می‌شوند که نترسید و غمگین مباشید و بشارت باد بر شما به آن بهشتی که به شما وعده داده شده است».^۱

۲. ایمان به امدادهای غیبی

«امدادهای غیبی» همواره در جنگ‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده است. این موضوع نشان می‌دهد گروه‌هایی که به نیروهای غیبی ایمان دارند، موفقیت‌های بیشتری کسب کرده‌اند. در جنگ‌های اولیه اسلامی، مؤمنان از ایمان به این امدادها غافل نبودند و پیروزی‌های مهمی را به دست آوردند؛ در جنگ ایران و اسرائیل نیز، این اعتقاد به تقویت روحیه در برابر چالش‌ها کمک کرده است. آیات قرآن به امدادهای الهی در جنگ‌ها اشاره دارد؛ از جمله خداوند می‌فرماید: «وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ...»^۲ که به یاری الهی در جنگ بدر اشاره دارد. این آیه بیان می‌کند مجاهدان با وجود شرایط نامساعد و کمبود نیروی انسانی، با امدادهای غیبی به پیروزی دست یافتند.^۳

همچنین خداوند در آیه‌ای دیگر می‌فرماید: «إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا...»^۴ که نشان می‌دهد خداوند آرامش را بر مجاهدان نازل کرده و با لشکرهای نامرئی به آنان کمک کرده است. شاید مقصود از «نیروهای غیبی»، فرشتگانی باشند که حافظ پیامبر در سفر پر خوف و خطر بوده‌اند.^۵ «وآیده بجنود لم تروها»، یعنی او را با لشکریان نامرئی که نمی‌دیدید، یاری کرد.^۶

۱. فصلت: ۳۰.

۲. «خداوند شمارا در بدر یاری کرد [و بر دشمنان خطرناک، پیروز ساخت]؛ درحالی‌که شما [نسبت به آنها]، ناتوان

بودید» ((آل عمران: ۱۲۳؛ نیز ر.ک به: ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۳، ص ۷۹).

۳. ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۳، ص ۷۹.

۴. توبه: ۴۰.

۵. ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۳، ص ۷۹.

۶. فضل بن حسن طبرسی، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۴۹.

پس از انقلاب اسلامی نیز بارها شاهد امدادهای غیبی بوده‌ایم؛ برای مثال در حادثه طبس و شکست آمریکا، امام خمینی علیه السلام فرمود: «شن‌ها و بادها مأمورین خدا در این عملیات بودند».^۱ رهبر معظم انقلاب نیز می‌فرماید: «چند روز قبل از پایان سال ۶۵ که خدمت امام بودیم، من و آقای هاشمی رفسنجانی و حاج احمد آقا اصرار کردیم که ایشان در حسینیه جماران با مردم دیداری داشته باشند. امام با قاطعیت گفتند: حالش را ندارم. در همان روزها، ناگهان قلب امام مشکلی پیدا می‌کند و حاج احمد آقا تمامی وسایل لازم را برای بهبود امام مهیا کرده بود. فوراً به وضعیت جسمی ایشان رسیدگی شد و خطر برطرف گردید. وقتی در بیمارستان بر بالین ایشان حاضر شدم، عرض کردم: چقدر خوب شد که آن شب اصرار ما را برای ملاقات با مردم نپذیرفتید؛ والا اگر خبر این ملاقات اعلام می‌شد، مردم به زیارت شما می‌آمدند و در آن صورت شما با این حال نمی‌توانستید مردم را ملاقات کنید و انعکاس آن در دنیا خوب نبود. این کار شما، خواست خداوند و کمک الهی بود و در آن زمان تصمیم بجایی گرفتید. ایشان در پاسخ من گفتند: آن طور که من فهمیدم، به نظر می‌رسد از اول انقلاب تا حالا، یک دست غیبی در همه کارها ما را هدایت می‌کند».^۲

۳. توکل به خدا

یکی از راه‌های ایجاد امید در جامعه، توکل است. توکل به معنای اعتماد و تکیه به خداوند است. توکل به خدا سبب ایجاد امید و آرامش در دل‌ها می‌شود و به انسان این قدرت را می‌دهد که در مواجهه با چالش‌ها و مشکلات زندگی، به جای ناامیدی، آرامشی عمیق بیابد. این آرامش ناشی از آن است که انسان می‌داند همه چیز تحت کنترل خداوند است و او هرگز او را تنها نمی‌گذارد. این حدیث که گفتگویی میان رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و جبرئیل است، ابعاد مختلف توکل را بیان می‌کند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم از جبرئیل پرسید: توکل بر خدا یعنی چه و چگونه است؟ جبرئیل گفت: توکل یعنی یقین داشتن به اینکه مخلوق نه قدرت زیان‌رساندن و نه قدرت سودرساندن دارد، نه چیزی می‌دهد و نه از چیزی جلوگیری می‌کند و به طور کلی از مخلوق مأیوس شده و هیچ امیدی به آنها نداشته باشی. هنگامی که انسان چنین حالتی پیدا کند، تمام کارهایش برای خدا خواهد بود و هیچ عملی را برای غیر او نمی‌کند و به غیر او امیدوار نمی‌شود و از غیر او نمی‌ترسد و چشم

۱. سیدروح‌الله موسوی خمینی، صحیفه امام، ج ۱۲، ص ۲۵۵.

2. <http://farsi.khamenei.ir/newspart-51827>.

طمع از غیر او ندارد.^۱ بر همین اساس، وقتی مسلمانان در جنگ احد با ضربه سختی مواجه شدند، از خود وحشت نشان ندادند، بلکه با توکل و استمداد از نیروی ایمان، بر پایمردی خود افزودند و دشمن فاتح با شنیدن خبر عقب‌نشینی کرد.^۲

در جنگ دوازده‌روزه نیز توکل به خدا از عوامل اصلی پیروزی و عاملی مهم در عبور از بحران‌ها مطرح شده است.

۴. ایمان به مهدویت

آموزه مهدویت با ایجاد انگیزه و ارائه چشم‌اندازی از جامعه آرمانی، امید به بهبود اوضاع را در دل انسان‌ها زنده می‌کند. جامعه آرمانی مهدوی با نوید حاکمیت حقیقت و عدالت، انسان‌ها را در برابر نامالایمات به‌ویژه در شرایط جنگی، قوی‌تر می‌سازد و انتظار ظهور، بدینی به آینده را به خوش‌بینی بدل می‌کند.^۳ این امر در امیدافزایی نقشی بنیادین دارد. استاد شهید مطهری می‌نویسد: «این اندیشه (انتظار) بیش از هر چیز مشتمل بر عنصر خوش‌بینی نسبت به جریان کلی نظام طبیعت و سیر تکاملی تاریخ و اطمینان به آینده و طرد عنصر بدینی نسبت به پایان کار بشر است».^۴

آیات^۵ و روایات نیز به آینده روشن و تشکیل حکومت آرمانی تأکید دارند: «نُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الْأَرْضِ: می‌خواهیم بر آنان که در زمین به استضعاف کشیده شده‌اند، منت نهیم و آنان را پیشوا سازیم و آنان را وارث [زمین] گردانیم».^۶ در روایات و دعاها به مؤلفه‌های آرمان‌شهری مهدوی اشاره شده است که سازنده امید هستند. در دعای افتتاح می‌خوانیم: «اللَّهُمَّ إِنَّا نَرْغِبُ إِلَيْكَ فِي دَوْلَةٍ كَرِيمَةٍ تَعِزُّ بِهَا الْإِسْلَامَ وَأَهْلَهُ وَتُذِلُّ بِهَا النِّفَاقَ وَأَهْلَهُ وَتَجْعَلُنَا فِيهَا مِنَ الدُّعَاةِ إِلَى طَاعَتِكَ وَالْقَادَةِ إِلَى سَبِيلِكَ وَتَرْزُقُنَا بِهَا كَرَامَةَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ: خدایا، به سوی تو مشتاقیم برای یافتن دولت کریمه‌ای که اسلام و اهلش را به آن عزت بخشی و نفاق و اهلش را به وسیله آن خوار کنی و ما را در آن دولت از دعوت‌کنندگان به سوی طاعتت و رهبران به سوی

۱. شیخ صدوق، معانی الأخبار، ص ۲۶۱.

۲. آل‌عمران: ۱۷۳.

۳. مرتضی مطهری، مجموعه آثار، ج ۳، ص ۳۶۰.

۴. همان، ج ۲۴، ص ۴۰۶.

۵. «وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ» (انبیا: ۱۰۵).

۶. قصص: ۵.

راحت قرار دهی و کرامت دنیا و آخرت را از برکت آن روزی مان فرمایی».^۱

«اللَّهُمَّ وَصِّلْ عَلَيَّ وَلِيِّ أَمْرِكَ الْقَائِمِ الْمُؤَمِّلِ وَالْعَدْلِ الْمُتَنَظِّرِ: خدایا، درود فرست بر ولی امرت که قیام‌کننده و مایه امید و آرزو و عادل مورد انتظار است».^۲

۵. تقویت همبستگی اجتماعی

قرآن ضمن فراخواندن مسلمانان به همبستگی، اختلاف را در ردیف عذاب الهی قرار داده است: «قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيْعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ انْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ: بگو او تواناست که از بالای سرتان یا از زیر پاهایتان عذابی بر شما برانگیزد یا شما را گروه‌گروه و حزب‌حزب به جان هم اندازد، [تا وضعتان به اختلافات سنگین و کینه‌های سخت بینجامد،] و مزه تلخ جنگ و خونریزی را به هر گروه شما به وسیله گروه دیگر بچشاند. با تأمل بنگر چگونه آیات خود را به صورت‌های گوناگون بیان می‌کنیم تا بفهمند».^۳

بنابراین یکی از راهکارهای ایجاد امید در جامعه، تقویت همبستگی اجتماعی است. ایجاد گروه‌های حمایتی، برگزاری مراسم‌های اجتماعی و فرهنگی و کمک به یکدیگر، می‌تواند به مردم انگیزه بیشتری برای ایستادگی و تاب‌آوری بدهد. در شرایط جنگی نیز حمایت از نیروهای مسلح نقشی کلیدی در امیدافزایی در جامعه دارد. در جنگ دوازده‌روزه، شاهد بودیم که برخی از گروه‌ها و شخصیت‌های سیاسی که قبلاً دیدگاه‌های متفاوتی در برابر نظام داشتند، به یک‌باره به صفوف حمایت از نیروهای مسلح پیوستند؛ حتی ایرانیان خارج از کشور نیز با ارسال پیام‌هایی، حمایت خود را از دفاع مقدس اعلام کردند.

۶. مطالعه داستان انبیا و اقوام گذشته در قرآن کریم

درگیری‌ها و جنگ‌ها معمولاً منجر به ایجاد ناامیدی میان مردم می‌شوند؛ اما با یادآوری داستان‌های انبیا و تأکید بر پیام‌های امید، می‌توان به تقویت روحیه عمومی کمک نمود و افراد را به مقابله با بحران‌ها تشویق کرد. بیان تاریخ انبیا می‌تواند ابزاری مؤثر برای افزایش امید باشد.

۱. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۳، ص ۴۲۴؛ محمد بن حسن طوسی، مصباح المتعبد و سلاح المتعبد، ج ۲، ص ۵۸۰.

۲. علی بن موسی ابن طاووس، إقبال الأعمال، ج ۱، ص ۶۰؛ محمد بن حسن طوسی، مصباح المتعبد و سلاح المتعبد، ج ۲، ص ۵۸۰.

۳. انعام: ۶۵.

قرآن کریم نیز در آیات متعدد، سرگذشت و داده‌های تاریخی انبیا را بازخوانی می‌کند تا نشان دهد در سخت‌ترین جنگ‌ها، پیروزی از آن انبیا و مؤمنان است؛ برای مثال هنگامی که حضرت موسی علیه السلام و همراهانش تحت تعقیب فرعون بودند و در آستانه غرق شدن در رود نیل قرار داشتند، همراهانش وحشت‌زده شدند و به موسی علیه السلام گفتند: «الآن یا غرق می‌شویم یا دستگیر»، اما حضرت موسی علیه السلام فرمود: «قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ: چنین نیست، آنها هرگز بر ما مسلط نخواهند شد؛ چراکه پروردگار من با من است و به‌زودی مرا هدایت خواهد کرد». ^۱ و این پاسخ، نمادی از ایمان و امید در برابر بحران‌هاست و نشان می‌دهد که در دشوارترین شرایط، هرگز نباید امید را از دست داد.

همچنین خداوند در قرآن کریم پیروزی حضرت داود علیه السلام بر جالوت را ذکر می‌کند. این واقعه به‌روشنی نشان می‌دهد در نبرد حق و باطل، همواره پیروزی به حق جویان تعلق دارد: «وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَ ثَبَّتْ أَقْدَامَنَا وَ انْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ: و هنگامی که در برابر [جالوت] و سپاهیان او قرار گرفتند، گفتند: پروردگارا، پیمانه شکیبایی و استقامت را بر ما بریز و قدم‌های ما را ثابت بدار و ما را بر جمعیت کافران، پیروز بگردان». ^۲ سپاهیان طالوت قبل از آغاز نبرد و جنگ به این دعا روی آوردند که نتیجه آن پیروزی طالوت و لشکر وی بر جالوت بود: «فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَ قَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ». ^۳

در تاریخ اسلام جنگ‌های متعددی مانند جنگ بدر شکل گرفت که خداوند با بیان آنها برای مؤمنان، امید ایجاد می‌کند که مؤمنان در این چگونگی پیروزند؛ همچنین در جنگ احزاب که یهودیان، قریش و منافقان به منظور نابودی اسلام و مسلمانان با هم متحد شده بودند، ^۴ اما خداوند از پیروزی اسلام با عنوان نعمت یاد می‌کند و این امید را ایجاد کرد که خداوند همواره با مؤمنان است: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَ كَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا: ای کسانی که ایمان آورده‌اید، نعمت خدا را بر

۱. شعرا: ۶۲؛ نیز ر.ک به: محمد بن عمر فخر رازی، التفسیر الکبیر، ج ۲۴، ص ۵۰۷.

۲. ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۱۵، ص ۲۴۴.

۳. بقره: ۲۵۰.

۴. بقره: ۲۵۱.

۵. ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۱۷، ص ۲۱۶؛ ر.ک به: محمد بن عمر فخر رازی، التفسیر الکبیر، ج ۲۵،

ص ۱۶۰.

خود به یادآورید؛ در آن هنگام که لشکریانی [عظیم] به سراغ شما آمدند؛ ولی ما باد و طوفان سختی بر آنان فرستادیم و لشکریانی که آنها را نمی‌دیدید [و به این وسیله آنها را درهم شکستیم]. و خداوند همیشه به آنچه انجام می‌دهید، بینا بوده است.^۱ این آیه به مؤمنان یادآوری می‌کند در زمان‌های دشوار، نعمت‌های الهی شامل حال آنان بوده است.

بنابراین تاریخ انبیا، منبعی غنی از امید و پیام‌های الهی است که به ما می‌آموزد در مواجهه با سختی‌ها و چالش‌ها، همواره باید به قدرت و حکمت الهی اعتماد کرد و با ایمان و اراده‌ای قوی به سوی پیروزی حرکت نمود.

۷. شناخت حیل‌های دشمنان در جنگ رسانه‌ای

شایعه‌سازی و گزارش‌های کاذب در شرایط بحرانی به‌ویژه در جنگ‌ها، ابزاری قدرتمند برای تأثیرگذاری بر افکار عمومی و ایجاد ناامنی و ناامیدی است. در جنگ دوازده‌روزه، این شیوه‌ها به طور خاص از سوی دشمنان استفاده شد. دشمن از طریق فضای مجازی و رسانه می‌کوشید صفوف محکم و یکپارچه ملت ایران اسلامی را متزلزل کند که با هوشیاری مقام معظم رهبری و اعتماد ستودنی مردم به نظام جمهوری اسلامی، همه نقشه‌های دشمن نقش بر آب شد و مردم با ایستادگی و یکپارچگی مثال‌زدنی خود، دشمنان را مجبور به عقب‌نشینی و شکست کردند.

کتاب‌نامه

قرآن کریم

۱. ابن‌بابویه، محمد بن علی، معانی الأخبار، محقق: علی‌اکبر غفاری، قم: دفتر انتشارات اسلامی، ۱۴۰۳ ق.
۲. ابن‌طاووس، علی بن موسی، إقبال الأعمال، چ ۲، تهران: دارالکتب الإسلامیه، ۱۴۰۹ ق.
۳. حویزی، عبدعلی بن جمعه، تفسیر نور الثقلین، مصحح: هاشم رسولی، چ ۴، قم: اسماعیلیان، ۱۴۱۵ ق.
۴. سبزواری، محمد، ارشاد الازدهان الی تفسیر القرآن، بیروت: دارالتعارف، ۱۴۱۹ ق.
۵. طباطبایی، سیدمحمدحسین، المیزان فی تفسیر قرآن، بیروت: مؤسسة الأعلمی للمطبوعات، ۱۳۹۰ ق.

۱. احزاب: ۹؛ نیز ر. ک به: سیدمحمدحسین طباطبایی، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۱۶، ص ۲۸۴؛ فضل بن حسن طبرسی، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۸، ص ۵۳۲

۶. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، مصحح: فضل‌الله یزدی طباطبائی، چ ۳، تهران: ناصر خسرو، ۱۳۷۲ ش.
۷. طوسی، محمد بن حسن، مصباح‌المتجهّد و سلاح‌المتعبّد، بیروت: مؤسسه فقه‌الشیعه، ۱۴۱۱ ق.
۸. فخر رازی، محمد بن عمر، التفسیر الکبیر، چ ۳، بیروت: دار‌احیاء التراث العربی، ۱۴۲۰ ق.
۹. قرطبی، محمد بن احمد، الجامع لأحكام القرآن، تهران: ناصر خسرو، ۱۳۶۴ ش.
۱۰. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، مصحح: علی‌اکبر غفاری، چ ۴، تهران: دارالکتب الإسلامية، ۱۴۰۷ ق.
۱۱. لثی واسطی، علی بن محمد، عیون‌الحکم و المواعظ، مصحح: حسین حسینی بیرجندی، قم: دارالحدیث، ۱۳۷۶ ش.
۱۲. مجلسی، محمدباقر، بحار الأنوار، چ ۲، بیروت: دار‌احیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ ق.
۱۳. مطهری، مرتضی، مجموعه آثار. تهران: صدرا، ۱۳۷۶ ش.
۱۴. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، چ ۱۰، تهران: دارالکتب الإسلامية، ۱۳۷۱ ش.